

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Hodnoty procesu a hodnoty výsledku: **DĚLÁME DOBŘE DOBRÉ VĚCI?**

PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D.

Hodnoty procesu a hodnoty výsledku: DĚLÁME DOBŘE DOBRÉ VĚCI?

Hodnoty procesu a hodnoty výsledku: DĚLÁME DOBŘE DOBRÉ VĚCI?

Bohumila Baštecká

Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta

Bastecka@etf.cuni.cz

Podzimní škola sociální práce MPSV ČR, 12. září 2017

Kontext příspěvku: Řízení kvality dnes šustí papírem a bývá považováno za dobrého sluhu a špatného pána. Naléhavost klasické otázky managementu „Děláme dobře dobré věci?“ však zůstává. Sama „kvalita“ představuje nějaké očekávané dobro, které je třeba v rozmanitém světě přesněji pojmenovávat.

Cíle příspěvku: Nahlédnout hodnoty sociální práce pohledem procesním a výsledkovým. Povšimnout si rozmanitosti ve vztahu k začlenění. Přispět tak k reflexi a hodnocení sociální práce a vynaloženého úsilí sociálních pracovníků.

Zakladatel moderního managementu Peter Drucker (1909 – 2005):

Dělat správné věci je důležitější, než dělat věci správně.

1. Kvalita v sociální práci a její řízení: DĚLÁME

Sociální práci u nás známe především z prostředí sociálních služeb, řízení kvality (TQM) – tedy pojem „kvalita“ - rovněž.

PŘÍKLADY v CHRONOLOGII

1998: důraz na řízení kvality dodán do švédského zákona o soc. službách; zvolen model TQM

2006: zákon o soc. službách 108/2006 v ČR; standardy kvality vystaveny na modelu TQM

*Pojetí „dobré kvality“ se objevuje jako pokus reorganizovat veřejné služby, aby byly **výkonnější a více zaměřené na klienta a na vlastní zlepšování**. Děje se tak v souvislostech ekonomických škrťů při současně se zvyšujících nárocích na kvantitu soc. práce. Znamená to na jedné straně dokázat, že soc. služby jsou prospěšné, a na druhé straně uchovat jejich kvalitu. (Bergströmová, 2002, s. 159)*

2002: ve Švédsku se ukazuje, že model TQM míří na kvalitu procesu, nikoli výsledku (Bergströmová, 2002)

2016: v Portugalsku se ukazuje, že všechny modely kvality zlepšují v neziskovém sektoru kvalitu procesu, nikoli výsledku

*Řízení kvality považují v neziskovém sektoru za důležité proto, že **zmenšuje rizika**, která plynou z chyb při poskytování služeb a ohrožují život a zdraví uživatelů, zajišťuje dobré využívání zdrojů a dodržování práv uživatelů, a představuje tržní výhodu. (Melão, Guiaová, Amorinová, 2016, s. 841)*

2017: v ČR se ukazuje? – pravděpodobně totéž (snaha novelizovat zákon o soc. službách ve směru výsledku)

Sociální práce vstoupila v 21. století do „období etických standardů a řízení rizik“ (Pak, Cheung, Tsui, 2017 citují na s. 155 Reamerovy práce) mj. v důsledku narůstajícího počtu soudních sporů se sociálními pracovníky. Výchova a vzdělávání v SP se pak typicky zaměřuje na etické chyby, dilemata a podoby neetického jednání (tamtéž).

2. Nějak se to zvrtno: **NECHCEME DĚLAT (PAPÍRY)**

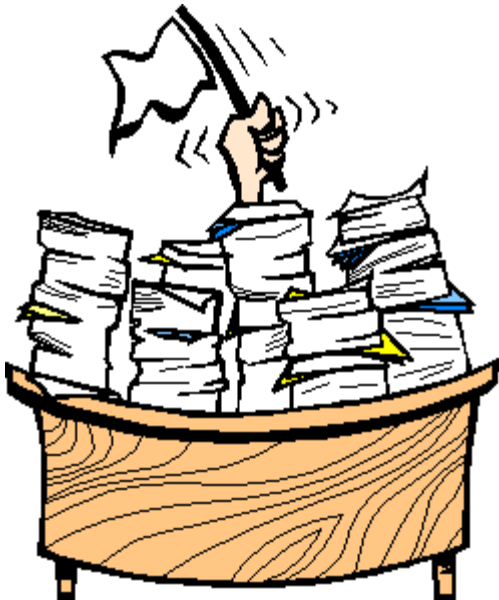
Společenské kyvadlo se za dvacet let vychýlilo do odporu proti neoliberálnímu řízení kvality a jako obvykle to s sebou nese tendenci s vodou vylít z vaničky i dítě.

Řízení kvality se může zvrtnout v:

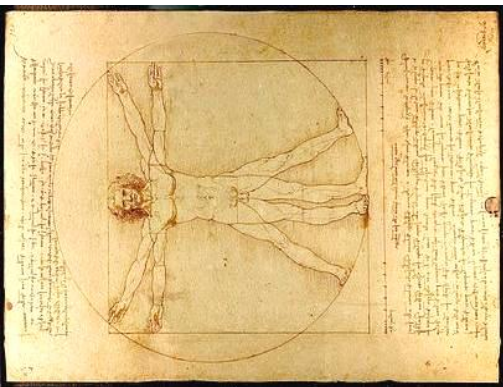
\$ papírování a byrokracii (toto uvádějí všechny zdroje včetně českých – viz Kocman, 2014, *Kam se poděl duch standardů?* na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/18026/Rizeni_kvality.pdf)

\$ převládnutí postupů seshora dolů

\$ převládnutí pravidel nad hodnotami

3. Návrat hodnot a ctností do sociální práce: MÁME DĚLAT JAKO DOBŘÍ LIDÉ

„Být profesionál znamená být etický.“ - „Sama sociální práce je praxí morálky.“ (citace v Pak, Cheung, Tsui, 2017, s. 155 a 149)

Znamená to znovu pojmout sociální práci jako profesi založenou na hodnotách, a vzdát se představ o neutralitě.

Jak má sociální pracovník postupovat?

Americký sociolog a jezuita Felix Biestek formuloval v roce 1957 sedm zásad pro vztah v případové práci: individualizace, smysluplné vyjadřování pocitů, ovládaná emoční angažovanost, přijetí, nehodnotící postoj, klientovo sebeurčení, důvěrnost.

Dnes jsou tyto zásady považovány za příliš eurocentrické, kapitalistické a založené na víře. (Pak, Cheung, Tsui, 2017, s. 148)

Jaký tedy má být dobrý sociální pracovník? – Aktivní a aktivně morální, s transverzálními kompetencemi reflexivity, hermeneutiky, intersubjektivitu. Schopný se vymezit vůči vlastní organizaci a „zaujatý nejen právy, ale též dobrem“- (Citace z Pak, Cheung, Tsui, 2017, s. 155, 156.) Hodnotově citlivý a soucítivý, spíše než na důvěrnost sází na důvěru. (tamtéž)

Je to ten samý sociální pracovník jako ten, kdo zastává hodnoty „služba, sociální spravedlnost, důstojnost a hodnota osoby, důležitost lidských vztahů, integrita, kompetence“? (Etický kodex NASW, citovaný např. ve Valutisová, Rubinová, 2016, s. 11.)

4. Proměny hodnot v sociální práci: DĚLÁME rozmanitě DOBŘE

2000

Definice sociální práce (Montreal, IFSW - Mezinárodní federace sociálních pracovníků):

*Profese sociální práce prosazuje společenskou změnu, řešení problémů v mezilidských vztazích a zplnomocnění a emancipaci lidí k rozmnožení blaha. Zasahuje tam, kde lidé interagují se svým prostředím, a využívá k tomu teorie lidského chování a sociálních systémů. Za zásadní považuje **principy lidských práv a společenské spravedlnosti**.*

http://cdn.ifsw.org/assets/ifsw_33158-4.pdf

2014

Celosvětová definice sociální práce 2014 (Melbourne, ISWF + IASSW):

*Sociální práce je praktická profese a akademická disciplína, která podporuje společenskou změnu a rozvoj, společenskou soudržnost a zplnomocnění a emancipaci lidí. Ústředními principy pro sociální práci jsou **společenská spravedlnost, lidská práva, kolektivní zodpovědnost a úcta k rozmanitosti**.*

<http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>

Všimněme si vypuštění „blaha“ ve prospěch „soudržnosti“.

Definice se posouvá ke kolektivistickým důrazům a rozmanitosti.

2002: „Třetí zásada /TQM/ zní, že má být využíváno vědeckých metod při sledování celkového výkonu organizace.“ (Bergströmová, 2002, s. 160)

2017: „Vědecký management už v sociální práci vyšel z módy.“ (Pak, Cheung, Tsui, 2017, s. 156)

Hledá se hodnotově založené řízení, které jde za „správnými věcmi“. Znamená to vědět, kdo jsi a co zastáváš. (Pak, Cheung, Tsui, 2017, s. 156) Což znamená orientovat se na hodnoty výsledku. (Viz radikální sociální práce.)

Hodnotami výsledku jsou např. SOCIÁLNÍ SPRAVEDLNOST a SOCIÁLNÍ ZAČLENĚNÍ.

Pro účely zákona o sociálních službách se rozumí (§ 3, e) „sociálním začleňováním proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný.“

Začlenění jako výsledek znamená zapojení (participace). Hodnotami typickými pro sociální spravedlnost i sociální začlenění jsou (staré francouzské známé) **ROVNOST** (v právech a důstojnosti), **SVOBODA** (autonomie) a **SOLIDARITA** (vzájemnost).

5. Výsledek v sociální práci: **DĚLÁME (různé?) DOBŘE VĚCI**

6. DĚLÁME DOBŘE DOBRÉ VĚCI JAKO DOBŘÍ LIDÉ V ROZMANITÉM SVĚTĚ: Kazuistika

Rodiče „vlčích dětí“ nebudou stíháni, chlapci mají vědomosti i bez školy

Hra o jednom dějství

DĚJ:

Rodiče „vlčích dětí“ z Klatovska se vyhnou postihu za to, že dva nejstarší syny ve věku 11 a 13 let neposílali do školy. Policie odložila trestní oznámení, které na manžele podaly sociální pracovnice. Podle zjištění Práva vyšetřovatelé své rozhodnutí opírají především o výsledky z nedávného přezkoušení obou chlapců, při kterém prokázali vědomosti srovnatelné se znalostmi svých vrstevníků. (24. července 2017, Patrik Biskup, Právo)

OSOBY (v pořadí, jak se aktivně objeví na scéně) a jejich HODNOTY:

Policie: zodpovědnost, potenciál, příčinnivost

Sociální pracovnice: vzdělání a čistota

Ředitel ZŠ: vzdělání a svoboda

Psycholog: (vlastní moc); začlenění mezi vrstevníky

Soudkyně: (vlastní ochrana); vzdělání, zdraví, soc. rozvoj

Matka: soběstačnost, rodina, přirozenost, láska

Státní zástupkyně: zákon

OTÁZKA: Jakou vizi případu měly sociální pracovnice? Jaké byly hodnoty výsledku?

7. SHRNU TÍ: škola sociální práce, identita, kvalita, DOBRO

Rozvoj profesionálního já se považuje za nejdůležitější složku edukace v sociální práci. (Valutisová, Rubinová, 2016, s. 12)

Hodnoty sociální práce mohou vytvářet druhotný světový názor jednotlivých sociálních pracovníků. (Watson, Simmons, 2017, s. 236)

Některé důvody, proč řízení kvality vzniklo, trvají nadále:

- Sociální SPRAVEDLNOST a ZAČLENĚNÍ u KONKRÉTNÍCH LIDÍ
- HOSPODÁRNOST: Je třeba, aby sociální práce dělala dobrou práci za dobrou cenu, tedy dobře využívala zdroje.
- DŮVĚRYHODNOST sociálních pracovníků a sociálních služeb

Některé výhody modelu TQM se uchytily a má smysl je pěstovat nadále:

ZAMĚŘENÍ NA ZÁKAZNÍKA vnitřního (tedy zaměstnance) a vnějšího (tedy klienta) – což přineslo vyvážení pohledu na klienty a zaměstnance a může (doufám) přinést pochopení, že hodnoty nejsou dělitelné a že je lépe oboustranně spolupracovat než jednostranně pomáhat.

PARTICIPACE A ANGAŽOVANOST

(Pochybnosti se vznášejí nad rozhodující zodpovědností managementu a samoúčelností zajišťování kvality, tedy nad způsoby jejího posuzování a zlepšování.)

Filosof managementu Peter Drucker (1909 – 2005):

Není snad nic tak marného, jako dělat s velkou efektivitou věci, které by se neměly dělat vůbec.

Spisovatel Gilbert Keith Chesterton (1874 – 1936): ***Jaký smysl má zdvojnásobené úsilí, když jsme zapomněli, kam chceme jít?***

KAM chceme jít? VIZE, VÝSLEDEK?

I nyní snáze říkáme, JAK chceme jít: s větší oboustrannou důvěrou než jednostranně zaručovanou důvěrností, s větší osobní zodpovědností a jejím odpovídajícím rozložením při spolupráci, s reflexivitou a kompetencí pro rozmanitost, která ovšem vede k pozicionalitě. Chceme **PARTNERSKY SPOLUPRACOVAT**.

Možná se tím dotýkáme i hodnot výsledku.